

Vladimir
Kovačič

Kontrapunkt in modulacije

Skozi okno veje topel vetrič, malo osamel in včasih temačen, naplavi kakšen neznamen šum, potem pa počene odsoten, zapravljen, tišči se starinskih kotov in zrezljanih omar, kipcev, ki visijo po stenah, mask, režečih se od časa do časa skozi osvetljeno temo, kjer se zablešči njena bradavičasta brada in poročna bala, ometana z bobki že davno strjene krvi. Enaindevetdesletna Amalija S. sedi na mahago-

nijevevem gugalniku, prav malo se ziblje in ravno ta hip se dvigne počasi, kar nekoliko preteče v tej lepljivi temačnosti z obrisi neke prijetno se smehljajoče mladosti, od katere skeleta se čisto brez šumov odlepi starikavo in črvivo meso, ki napolnjuje prostor z neko obrednostjo, hkrati pa s prisojnim smradom, kamor je vrženo sidro, da v praznem stoletju čaka na odmev. Amalija je visoka starka, z močno nagubanim obrazom, ravna ko sveča, a premika se le počasi, podrseva in še to s težavo, pokrita je s črnim pletom in obuta je v prevelika copata s cofkoma, ki sta se že malo osula kot vrtnice rdeče v vazi, kot smeh tam na ulici; v rokah ima palico z ročajem, predstavljajočim kačjo glavo in jezik moli ven, strupen, večeren, večer. Spodnji del palice je obložen z gumo, da ne bi razbudila noči in otrok v njej, da ne bi . . . Še noč meče sence mimo nje, da švigajo nekaj časa ravne, potem pa se zvijajo kot omamljene od neke bolne strasti, ki je pozabljena in se napoti na pot le v snu nemih deklic, govorečih z gibi. Prašniki zadišijo v rožah. Mea culpa, mea culpa, zasliši starka in čuti, da ji pokajo kosti, da se njene tri hčere sklanjajo nad njeno kri, kamor namakajo deviško belo perilo, pred njimi pa stojijo bronasti fantje in od časa do časa vanje špricne kri, hladna, zamolkla, obrezana kri in od strani se sklanjajo v žito plešaste mongoloidne glave in od časa do časa vanje špricne kri, ah, kri.

Bronasti fantje v nadišavljenem vetru stojijo,
njihova srca so mogoče gnila, a oči jim dišijo,
pota, po katerih hodijo, so navadno v senci,
a obrvi lok je vseeno razširjen od majhnega sonca . . .

Pet pedi pod zemljo in pet noči nad zemljo
plodijo svoje neveste, v trtah,
bičanih od bronene glasu.

Enaindevetdesetletni Amaliji S. veje v obraz vetrc in ti glasovi, ki jih na koncu skorajda več ne sliši. Skloni se skozi okno. Tlak in oddaljeni kriki galebov. Bolečine, ki minevajo. Uličica, nad katero bi se prav lahko odtrgala njena glava, je prazna, a vendar tunel skozi obločnično noč. Zvezde so. Speče nevestice. Tihe. Amalija se odvrne od vsega tega pričakovanja, ki to ni, podrseva počasi, da v tem zrasede skoraj do stropa, podrseva, podrseva, podrseva. Noč je za njenim hrbtom in njenih enaindevetdeset let. Na široko odpre oči. Nekaj jo strese. In sede v gugalnik. Neke roke se oprimejo naslonjala in starka se ziblje kot v čolnu, starem enaindevetdeset let. Vrtnice v vazi, ki se usipljejo, vetrc samotni v elegantnem koraku. In po tlaku prijezdi jezdec z ovenelo rožo, ki se beli na njegovem evnuškem poprsju. Sliši ga vsako noč. Ledena kopita, ki se raztapljajo v njenih možganih.

Takole se ziblje precej časa ali pa je zibana, morda je med tem celo zaspala, ker pa ima navadno priprte oči, tudi kadar resnično spi, je res težko ugotoviti njeno prejšnje stanje. Dejstvo pa je, da se je sedaj čisto nepričakovano dvignila, podrsala do omare, in ko je le-to odpirala, je prav nemogoče škripala, da je bilo to škripanje mogoče slišati celo na ulici, vzela iz nje sivkast plašč, ki ji je do gležnjev, odvrгла (če se lahko tako reče) pled in si nadela plašč. Videti je bilo njene dolge koščene roke, čeprav je vse to počela v temi, seveda ne v popolni, saj je nekoliko svetlobe prihajalo z ulice, od uličnih svetilk, a bore malo, da je bilo še vedno zelo temno. Ko je odprla vrata sobe in se znašla v prostoru kabineta, le-teh ni zaprla, marveč jih je pustila priprta, ki pa so se zaradi rahlega prepriha pričela počasi odpirati, potem pa čez nekaj časa majčkeno tresknila, se spet pričela odpirati in spet tresknila. To ji je godilo, rada je imela to, saj je bilo v tem nekaj starinskega, lepega, in začutila je obenem še nek starinski vonj, ki se je sprva kotalil po teh prostorih, potem pa kar zaplaval prek mize v sredino kabineta. Obmirovala je, da bi še boljše začutila ta prostor in res: čutila je, da so jo stene vzele v objem in ljubkemale kot otroka, čutila je, da postaja majhen otrok in se bo pričela vsak hip igrati. Pritisnila je na stikalo, da je slepeča svetloba zarezala v prostor. Štirje moški so sedeli okoli mize in igrali karte. Cigarete so tlele na robovih srebrnkastega pepelnika, resni so bili in čisto umirjeno metali karte na mizo, pravzaprav so jih polagali. Njen oče je bil temen moški in pleša se je že približevala tilniku. Začutil jo je za svojim hrbtom, majhno, nebolgljeno in čisto nič poredno, kot so včasih otroci. Položil je karte na mizo, se obrnil, se ji nasmehnil in položil na svoje grozozanske noge. Ko da bi sedla na najdebelejšo hrastovo vejo. »Poglej, Amalija,« in ji pokazal karte, ki so bile prej položene na mizo tako, da ni bilo videti podob. »Tu so kralj, kraljica, fant. Koga izmed njih imaš naj-

rajši?« Amalija se je smejala in možje z brki, ki so kartali z očetom, prav tako. Oče je napravil dolg požirek žganja. Rignil je in zasmrdelo mu je iz ust. »Kaj ne boš nič odgovorila?« »Ko pa ne vem, kateri med njimi ima največ zlatnikov.« Oče se je gromko zasmel, možje z brki tudi tokrat. »Ne vem, kdo med njimi jih ima največ, mogoče kralj, če le ni obubožal, ampak tale,« in vzel je iz žepa velikanski zlatnik, ki se je bleščal, »je prav gotovo največji.« Opazovala ga je z velikanskim navdušenjem in oče je bil ponosen, zelo ponosen. »Sedaj pa le pojdi spat!« In zadrobencljala je proti svoji sobi, rdeča v obraz in v ušeska in zlezla pod odejo. V rokci je stiskala zlatnik, da je postala topla in potna in še dolgo ni mogla zaspati; zdelo se ji je, da v gugalniku sedi neka dobrodušna žena, a ni imela več moči, da bi se prepričala, če je to res. Sedaj ima ta zlatnik okoli vratu in zdi se ji nekoliko težak. Utrne luč in se prične spuščati po polžastih lesenih stopnicah. Za vsako stopnico porabi precej časa in če bi bil prostor razsvetljen, bi ga mogoče porabila še več. Morda bi pod sabo zagledala obraze, ki ji zadajajo bolečino. Lahko bi zgubila zavest in telebnila in se zvalila po stopnicah že popolnoma mrtva, hladna, da bi prisotne v trenutku oblila kurja polt.

Vrata na vrt so bila ob tej nočni uri že zaklenjena, in odklenila jih je, da je lahko stopila med dišeče cvetove, pokončne med neskončnimi zvezdami. Stopila je na svoj vrt, ki je ohranil mladost izpred davnih let in svojo divjo urejenost. S sredine vrta sedaj prav dobro vidi hrapave stene svoje hiše, ki se ji zdijo ponosne in grozeče, stene, ki jih je dal zgraditi njen oče že v prejšnjem stoletju, skozi katero so hitele grozljive prikazni in loputale z vrati in pribijale na vrata. In ob večerih so bili kdaj pa kdaj prisiljeni otožno zapeti. Ampak to je bilo davno, ko so živim izrezali glasilke, ki so se potem belile na soncu. Amalija S. je sedaj starka in se le še bežno spominja, kaj je nekoč bilo, spominja se le še nekaterih posameznih utrinkov iz prejšnjega življenja in še to ne bi mogli z zanesljivostjo trditi. Amalija S. umira, kot navadno umira vsak star, zelo star človek, umira in umiranje ji je poglobljena stvar, še edina pomembna stvar, ki jo je treba dokončati. Amalija S. ima bujno sorodstvo, a tega čuti kot tujka poleg sebe ali pa v sebi, kot čutijo tudi oni njo. Njene sprehode sanjajo in ona njihove prav tako. Njena zavest je tisto, kar so oni že skoraj pozabili, mladeniči in mladenke, od katerih so nekateri že nekoliko v letih, a vsekakor na popolnoma drugačen način, kot pa je ona, Amalija S., enaindevetdesetletna... Drsa po pesku, ki ga je nočna vlaga nekoliko omokrila, drsa in trka s palico po zemlji, da bi ji izvabila še kakšno, zanjo morda poslednjo skrivnost. A zemlja ne odgovarja, spi, kot tisti, ki so v njej čuvarji, gluhi in slepi, spremenjeni v najskrivnostnejši testament (pergament). Ah, Amalija S. podrseva in nam skuša pleniti sen, a upajmo, da zaman, saj bi bilo to lahko zelo nevarno za nas in za vas, ki drug drugemu gledamo v obraz. Morda to noč Amalija S. kaj namerava? Tega ne vemo, a za nas bi bilo prav gotovo bolje, da ne. Zaslisi, kako slepi harmonikar igra in prepeva z nekim od daljenim in nenavadnim glasom.

Od obraza do obraza bega samotna mravlja,
 majhna in neznatna, manjša kot je najmanjše oko.
 In ko se neka razdalja daljša, zabučijo morja,
 solza pade, skrivnostna, na otrplo, obžrto roko.

In harmonikar se ji približuje, nekoliko glasneje zaigra in še enkrat zapoje isto kitico, ona pa nastavi prst na usta in mu šepetaje zakliče: »Tiše, tiše, razbudiš tiste, ki jih nočem tu poleg sebe. Kajti če jih sedaj razbudiš, odprejo moje prsi in odkrijejo skrivnost. Tega pa nočem.« Harmonikar jo uboga. Ona odpira vrtna vrata in še zunaj, na ulici, je v kraljestvu prijetnega vonja. »Hej, harmonikar, ne hodi za mano, saj ne grem ne na svatbo ne umret! Hočem biti le sama, z mamljivim svetom, ki je bil in ga več ni in ne bo.« On se vrne na leseno klop, kjer je že prej sedel in igral, in mogoče kar spuhti do tistih skrivnostnih zvezd, do tistih prijetnih zvokov, ki so včasih žalostni, a vendar z nami. Amalija S. se počasi oddaljuje od svojega prebivališča, svojega davnega gradu. Uličica je prazna, ulične svetilke brlijo in od kože do skeleta je le neznatna razdalja.

Čisto sama je zdaj, stara žena, nikakršnih zvokov in nikakršnih ljudi, poleg so nekoliko starinske hiše, v njih pa čadasto zažiranje spi, lebdi nad ledom in gnevom obtočenih harmonij, obdolžitev in zmamljena prisega ribjih oči, vosek, ki odteka od sveč in pada na obgrizene nerazumljene sence, ki hlastajo, ah, nocoj, čisto do Amalije S., ki ni prav nič sključena, ravna samota, ki sega do zvezd. Restavracija, mimo katere pridrsa, je prazna, stoli počivajo narobe obrnjeni na sedaj nič kaj prijetnih mizicah, kakšna mačka se prav hinavsko splazi po tleh in zrak diši, morje mora biti prav blizu, verjetno spokojno. Na vogalu zavije na desno in je kmalu v parku; tu je ribniček, voda se malo leskeče, palme so poleg in visoki borovci in listnata drevesa. Skratka, park je raznovrsten. Tu gre po široki, pograbljeni poti (centralna), ne da bi srečala kakšne ljudi, tudi klopce so prazne, zaljubljeni pari so že odšli, le galebe je spet mogoče slišati, kako preletavajo park in se spet vračajo nad morje. Zdi se, da je rahel maestral in kljub zvezdam je noč dovolj temna. Lune ni. »Umiranje se mi zdi neskončno dolgo, odhajanje na drug planet. Vsak večer smo skupaj hodili do morja: mama, oče in mlajši bratec Marko. Mama in oče sta vedno srečavala kakšne sosede, midva pa sva se igrala z njihovimi otroki. Oče je bil navadno resen, mama pa ob njem skoraj preveč vesela. Od prodajalk pri odprtih stojnicah, zagorelih od tega južnega sonca, je vedno za naju kupovala bombone in z bratom sva bila prava sladkosnedneža. Mama je imela dolgo obleko iz svile, z bratom pa navadno mornarske oblekce na teh večernih sprehodih. Bili smo prava vzorna družina. Pravzaprav se edino otroštva še nekoliko spominjam. Umiranje je tako neskončno dolga zadeva, večji del pusta, le od časa do časa se kaj zanimivega vplete vmes.« Oče jo je držal za roko in hodila sta nekoliko spredaj. Igrali so lutke na odprtem prostoru. Majhna deklica je umirala in ob njeni postelji je klečala mamica. »Mamica, povej mi, zakaj si tako žalostna?« »Saj nisem, moja zlata punčka!« »Rada bi po-

tovala v deželo, kjer so sloni, opice, žirafe doma.« »Potem, ko se prebudiš,« ji je odvrnila mamica. »Kaj res, kaj mi tokrat čisto zares obljubiš? Če je pa tako, bom koj zaspala. Tako bom prej videla slone, opice, žirafe.« Mamica jo je poljubila in odšla. Ko je punčka zaspala, so trije škratje prišli.

V deželo slonov bomo skupaj s Spominčico odšli.
Kdor jo ljubi, naj jo na drobna usteca poljubi!
Iz dežele slonov se bomo skupaj s Spominčico vrnili.
Kdor je ne ljubi, naj se kar takoj izgubi!

In na poročno noč je katastrofalno krvavela. Njene tri hčere so komaj splavale do brega krvaveče vode. Mišičasti kragulji so poleteli iz svojih gnezd. Ure v stopih so bile. Po ulicah so hodila trupla s praznimi nosili. »Izgini!« mu je vpila. V gugalniku so gomazeli velikanski krvavi črvi. Velik zlatnik se ji je prilepil na drobne prsi. In ure so v vseh zvonikih bile: »Vse veljake bodo pobili. Prišel bo čas, ko bodo prav vse veljake pobili, tu pri nas in pri vas!« To je bilo natanko pred šestdesetimi leti, Amaliji S. je bilo natanko enaintrideset let. Natanko enaintrideset let ji je bilo, ko se je poročila. Mož pa se je živčno sprehajal iz sobe v sobo, veljak, plemič, z brki, zavihanimi navzgor.

Amalija S. se je približala morju, s težavo je sezula copata s cofkoma in dalje drsala bosa po mivki, ki se ji je zdela nekoliko hladna, v bolj priprte oči ji je vel veterc, lep, na trenutke bleščeč, v zarjaste daljave bežeč. S palčko je zarisala v mivko, držala jo je z obema rokama kar nekam okorno, žile na rokah so se privzdigovale in človek bi dejal, da so to vsem dobro poznane poti. Kačja glava je delovala hladno, bila je slabotno vijoličasto obarvana. Amalija S. zarisuje v pesek neke neznane like, ki sprva nekoliko spominjajo na hieroglife, a seveda to niso. Zarisuje jih, ne da bi pri tem na kaj določenega mislila, njene oči so precej globoko v glavi in čelo se ji od časa do časa močneje naguba pri tem opravilu. Njeni prsti so dolgi, celo zelo dolgi so. Nekoč je igrala klavir. Njena familija že stoletja igra na klavir, ki je bil včasih čembalo ali pa spinet. In upa, da bodo tudi njeni potomci čez stoletja igrali na klavir. Očitno jo zazebe in zapne si plašč. Pogleda na desno in na levo, kjer nikogar ni, potem pa v morje pred sabo, zelo mirno. Zelo mirno ji gre pogled, nekoliko moten, na svetlobo pozablja joč. Ona je tu nekje v zalivu. Na desni so lučke, ki pa jih je le prav malo, in gredo v morje. Pod njimi je voda malo belkasta, mlečna, včasih pa prav rahlo pomodri ali pa pozeleni. Na levi gre obala prav tako v morje. Tam ni nikakršnih lučic, je pa vse nekoliko dvignjeno, neke gmote so tam, nad njimi pa zvezde, najbolj svetle in pozabljene, visoko zgoraj, ta hip neskončno daleč od Amalije S., enaindevetdesetletne starke, ki nekaj s palčko zarisuje v tla. Dragi bralec, gotovo bi rad vedel, kaj je, a kaj, ko niti sama dobro ne ve. Zdi se, da se tam zarisujejo neke figurice, vedno bolj podobne ljudem. In ko dalj časa riše, je razvidno, da jih namerava postaviti v krog. Le zakaj to počne, le zakaj? Vse to počne le kakih pet metrov od

obale, morda pa je vse skupaj še bližje obali. Valov ni, so le neznansko majhni valčki. Zažvižga neko staro južnjaško popevko. Odmeva ni. V krogu se je vrtela in imela je obvezane oči. Ko je snela črno obvezo, je videla, da za mizo v krčmi, katere stene so obložene z lesom, kosita dva čistilca ulic. »Veš, podgane se množijo.« »Letos je takšno leto.« »In hrane je veliko.« »Pa je kmalu ne bo.« In čudila se je, od kod smeh. »Ti, pa jejo podgane mrhovino?« In smeh je odprl vrata. Med vrati je bil njen oče, gromozanski. »Ti, pa jejo podgane mrhovino?« je drugi še vdrugič vprašal. . . . Iz žepa je vzela zlatnik, takrat ga še ni nosila okoli vratu, in ga zakotalila proti očetu. Ta se ni zatrkjal do njega, ampak je prej zavil in v vedno manjših krogih šel, dokler ni padel. Pri tem je prijetno tlenkalo. Oče je zapel malo manj staro južnjaško popevko. Imel je malo hripav glas. »Fanta, a vržemo karte?« in ni bil videti nič kaj aristokratski. Šla je do kovanca in ga pobrala. »Sva za to, a prej vam pokažem trik s kartami.« In eden je iz žepa potegnil karte. »Tu so kralj, kraljica, fant, tu je še en kralj, še ena kraljica in še en fant. . . .« Podgane, ki se množijo in obkrožajo mesto. Podgane, ki se množijo in obkrožajo mesto.

Amalija S. začuti neko slabost v glavi, medtem je postavila že vse figurice v krog, ki so na koncu vedno bolj podobne človeškim figuricam in vse skupaj se zdi kot kakšen razvojni krog. Slabost pa prav razločno čuti v glavi. Potreben ji je spanec in zaradi tega ta slabost. Starka pogleda proti morju. Tam daleč bi utegnila biti barka, a morda jo oči izdajajo. Tri barke se počasi približujejo obali, ona pa stoji v sredi med figuricami, ki so nekatere kar podobne človeškim, in slabost v glavi jo nekoliko bega. Čez čas kar jasno razloči barke, ki so bolj majhne starinske trijambornice. Na krovu razloči ljudi, ki se premikajo, in zasliši glasove, najbrž tujo govorico. Kdaj se bo zdanilo? Amalija S. ta hip globoko diha in se čudi trijambornicam, ki so vedno bolj blizu. Z roko pritisne bunko na vrhu glave, zavoha svojo kožo, ki smrdi nekoliko od starosti, malo pa od soli. Očitno je, da bodo trijambornice nasedle, saj so se že zelo nevarno približale obali in tu mora biti voda nizka. Amalija S. vidi, kako iz vseh treh trijambornic spustijo sidra v morje (sedaj so tako blizu, da verjetno zaznava s svojimi očmi). Sidra pljuskujejo v morje. Na ladjah so le moški, ki sem ter tja begajo po krovu. Očitno je, da nekoga iščejo. Nekdo sede na rob, na ograjo, nekdo pa mu poda zvočnik in skozenj se zadere: »Saj smo le muzej, slišite, saj smo le muzej!« Možakar, ki se dere, ima oduren, brazgotinast obraz in nekaj opičjega ga prekriva. Možje splezajo po jamborih na vrh in pričnejo zvijati jadra. To so krepki možje. Amalija S. jih občuduje, to njihovo blazno spretnost, in od časa do časa vzdihne, da človek ne ve, ali od slabosti ali občudovanja nad mladimi korenjaki. Stoji še dalje v krogu svojih figuric. Na srednji ladji prinesejo možje na krov zarjavel oklep, bijejo ko pobesneli po njem, potem pa ga vržejo v morje in enoglasno zakričijo: »Hoooooooooooooruuuuuuuuuuk!« Možakar z zvočnikom pa se spet zadere: »Saj smo le muzej!« Starko vse to nekoliko zbega, čez čas postane jezna in prične s palico prečrtavati figurice, iz oči pa ji tečejo solze, tečejo čez

obraz, na vrat, debele solze, ki se spuščajo do spuhtelih prsi. Tisti, sedeč na ograji, jo, po vsem sodeč, opazi, se namrdne in se zadere skozi zvočnik: »Saj ne pobiramo vstopnine!« Možje na krovu se smejijo, potem pa gredo glasovi: motorji še niso popravljene, gorivo se je razlilo, no, končno. V noč so zabučali motorji. Sidra se dvignejo. No, končno. Odurni možakar nič več ne sedi na ograji. Trijambornice se pričnejo počasi oddaljevati. In tekla je skoz dolg, temačen hodnik in za sabo je začula slaboten očetov glas: »Tu so pokopani naši predniki.« Še naprej je tekla, vsa zasopla, in zlatnik ji je udarjal na prsi. Potem je obnemogla in se sesedla. Zajokala je. Ko je začutila močno očetovo roko na rami, je rekla: »Tako sem se prestrašila.« Trijambornice so se oddaljevale, motorji so bili vedno manj slišni. In zakaj se ne prižgejo še kakšne luči?

Prav kmalu se bo zjutri, nad obalo je že nekoliko svetleje, kot je bilo, nebo je jasno, kriki galebov so popolnoma zamrli. Stoji na sredi med prečrtanimi liki, zaradi mraza nekoliko šklepeta s preostalimi zobmi. Trijambornic več ne vidi. Vrne se do copatov, ki jih je pustila tam, kjer se prične mivka, počasi se skloni, v hrbtnici nekaj poklja, prime jih z desno roko — v levi ima palico — in se spet vrne do prečrtanih likov, hoče vreči copate v morje, a se premisli, prične stopati ob obali, mivka ji obliva prste, za sabo pušča dve neprekinjeni črti. Kmalu pride do nepretrganih vrst zaprtih sončnikov, na levi se vzdiguje čisto nov hotel, rožnata betonska zgradba, ki se stopničasto pomika stran od morja, še na mivki pa stojijo provizorične kočice, kjer čez dan prodajajo kopalcem sladoled in hladne pijače. Prodajamo tudi tople malice, piše, a se za vse to ne zmeni, drsa po mivki naprej in za sabo pušča dva popolnoma neprekinjena sledova, vendar pa se začudo, kot da bi kdo ve kje dobila novih moči, pomika hitreje. Sedaj veter od časa do časa močneje zapiha, tudi morje že rahlo valovi, čeprav je še vedno v mejah skrajne umirjenosti, tiho in resno, in vse je tako brezsmiselno, postaja brez vsake teže, oh, brez teže, gre kot v kakšnem filmu naprej naprej, za sabo pušča zaprte sončnike, rumeno rdeče modro, rumeno rdeče modro, v vlažni mivki so ji noge, dva otrdela kraka in svojo majhno sapico gleda pred sabo. Nekoliko bližje je sedaj gmotam, nad katerimi zvezde medlijo in gmote so nekoliko temačne, a ne tako temačne, kot pa so bile prej. Lasje so skoraj beli. Ko se sončniki končajo, zavije na levo, in ko ni več mivke, si natakne copate. Tu gre neka potka navzgor in po njej se napoti. Ob njej dišijo visoki borovci, ki v vrhovih neprestano šumijo, če pa se veter napne, je tako mogočno okoli, tako silno, tako pretresljivo, da starka obstane in se ozira okoli, iščoč glasove, ki bi jim previdno odgovorila, odgovorila v srčiko njihove groze in z bebastimi reklamami napolnila ves lobanjski zenit. Klopce so od časa do časa. Svet je zjutraj prazen, počiva. UMIRA! Galebi so trudni, malone mrtev je svet. Na vzhodu se vedno bolj svetlika, temne barve prehajajo v svetlejšje. Kmalu se zemljišče zravna, na obeh straneh ceste so eno ali dvonadstropne vile, mnoge med njimi obložene z ovijalkami, vrtovi so gosti, zeleni, trta, ki čez dan nudi prijetno senco, paradizniki, ponekod tudi sadna drevesa, predvsem pa so

povsod rože, ki jih je zares veliko. Veliko rdečih rož. Pride na promenado, ki je čez dan, predvsem pa ob večerih vsa polna sprehajalcev. Slaščičarji prodajajo slaščice, majhne krčme so prepolne domačinov in tujcev. Vse je tako veselo. Veselje mrgoli, znanci se srečujejo, zvoni v krošnjah, veselo, brez kakršnegakoli dna. Promenada se prav rahlo dviguje do centra mesta, kjer stoji nekaj novih večjih zgradb, ki so predvsem poslovna poslopja: hotel, pošta, velika samopostrežna trgovina, veleblagovnica s premičnimi stopnicami. Prav blizu doma je že, nebo na vzhodu je že modro, tam nad morjem pa ugašajo še poslednje zvezde, spreminjajoče se v šepetanje, ki tone v morje, slabotno šepetanje, ki prihaja iz nekih priprtih ust, ki otrpnejo. In nad praznimi ulicami zažari nebo, nekje globoko v zemlji zabuči. Vojaki, ki korakajo, so razoroženi. Civilisti se jim bedasto smehljajo. Invalid na vogalu zbira drobiž. Namesto nog ima dva kolesčka in naprej se poriva z rokami. Proletarci vseh dežel, združite se! piše z velikimi črkami nad njegovo glavo. Vojaki prikorakajo mimo. Sezuti so. Civilisti se jim bedasto smehljajo. »Od kod pa so?« nekdo vpraša. Nekdo odkima. »In uniforme imajo zmečkane!« Proletarci vseh dežel, združite se! Pred vhodom v muzej je na konju bledikast mladenič. Brez konca in kraja odkimava z glavo. Spominska plošča. Oveneke rože. Mrtvim v trajen spomin.

Nad Amalijo S. se je nebo že zmodrilo, pravkar je na osrednjem trgu, kjer pometata dva čistilca ulic; eden je zgrbljen in ima noge na O, drugi se zdi čisto normalen, krepak, morda je le malce blesav, nekoliko zaostal. Eden se pomika v smeri, ki jo ima Amalija S., drugi pa na drugem koncu trga ravno v nasprotno smer. Ta, ki se pomika v smeri Amalije in ima noge na O, se zdi marljivejši od onega drugega, ki se od časa do časa zazre v nebo, odloži metlo in smetišnico. Ta pa neprestano nekaj koristnega počne, zdaj pometa papirčke na kup, potem pa jih deva v smetišnico in jih stresa v svoj voziček na kolescih, ki ga od časa do časa potisne naprej, ko pa je na starem mestu že vse počistil. Ko oni drugi opazi starko, se ji zareži, ta pa se še ne zmeni zanjo, niti sedaj, ko ga je prehitela in je že skoraj čudno, da ni starki ob taki nenavadni uri posvetil prav nikakršne pozornosti. Zdi se, da je niti opazil ni, niti kako drugače zaznamoval. Kdor ne dela, naj ne je, si misli starka, ko gre mimo smetarja in je nebo jasno in bo tako ostalo do večera in verjetno še do naslednjega dne. Na koncu trga zavije na levo, v uličico, kjer je doma. Vogalna hiša je pekarna in v nosnice ji udari vonj po sveže pečenem kruhu. Enaindevetdesetletna starka Amalija S. je ta hip lačna. Ko se vrne domov, si bo napravila paradiznikovo solato, kruh pa bo, ki ga bo jedla zraven, na žalost nekoliko star. Drsa dalje, palčka, obložena z gumo, daje komaj zaznavne zvoke, ki jih lahko začuti le občutljivo uho in seveda v skoraj popolnem miru, kakršen je sedajle, ko se sliši le premikanje smetarjevega vozička, neko komaj slišno govorjenje, ki prihaja iz ene teh bližnjih hiš, ki je verjetno kreganje. Kakšen pijanec, ki se je vrnil domov in prebudil družino. Drugače pa drugih zvokov ni. Odpre vrtna vrata, ki zaškripljejo. Kako hitro se je zdanilo. Amalija S. čuti neznansko utrujenost v nogah. Prav lahko se zgodi, da se zgrudi. In

čaka jo še pot po polžastih lesenih stopnicah navzgor, v njeno sobo, ki jo je prepustila prepihu na razpolago. Njena hčerka z možem in vnukinjo gotovo še prav trdno spijo. Poletni dnevi so se pričeli in prežagali ji bodo lobanjsko kroglo do polarnih noči. Prezebli psi v njej bodo še poslednjič zalajali, lajali v temo skozi razpraskani konopec krvi. Sani, sani! Njen obraz bo bel in trd. Preklete, psi se trgajo z verig! Dajte jim strupa! Naj crknejo! Kje pa je strup? Pa ga ja nismo pozabili? Na barko je vzel oče tudi svoje tri pse. Kupil jih je v Angliji in veliko zlatnikov je dal zanje. Na morju so bili veliki valovi in postalo ji je slabo. Hrana se ji je godljala v želodcu, a očetu se je bala povedati. Ni hotela biti občutljiva punčka. Zapustila je kabino, eden od psov je šel za njo. Naslonila se je na ograjo in gledala v valove, ki so se zdeli zlokobni. Potem je bruhala. Pes jo je lizal po nogah in cvilil. Sanjala je, da so zastupili njihove tri pse. Potem so jih ljudje, ki se vedno pogosteje klatijo ponoči, razsekali z motikami. Ona jih je opazovala izza nekega stebra. Duhovnik je hodil gor in dol pred družinsko grobnico. Možje, ki so sekali pse, so nanj nekaj kričali. Proti njej so se kotalili cekini. »Preveč mokro je, da bi zagorelo,« je eden dejal. »Bomo videli, če podgane žrejo mrhovino.« Prav tiho se je odplazila stran. V žepu je imela roko, ki je stiskala zlatnik. Duhovnik je še vedno šel sem ter tja in kadilo je šlo v nosnice. Neki nerazločni šumi. Neke zavese se odtrgajo s treskom in padejo na tla. »Že druga nevihta v kratkem času!« je vpil oče. Vsi trije psi so pričeli naenkrat lajati. »Odprite, nekdo je pred vrati!« Služkinja je s svetilko v roki stopila do vrat. »Kaj naj res odprem?« »Od-pri!« se je oglasilo nekje iz višav. Odprla je. Nikogar ni bilo. »Nikogar ni!« je zakričala v hišo. »Verjetno so le podgane,« je govoril sam sebi. Nekoliko hripavo je mrmral. Zrl je na svoj portret, kjer je na lobanji bilo še malo las. »Hm, hm.«

Amalija S. stopi na vrt, med svoje rože, med svoje skrivnostne duhove, za sabo zapre vrata, zacvilijo in še neka mačka zacvili, ki je skrita nekje v grmovju. Starka skozi usta napravi pssssssssssssss. Kdo bi si mislil, da ima tako veliko sape, in trikrat udari s palico po tleh. Zdi se, da se nekoliko boji mačk, ali pa noče, da bi se ji katera pripodila med noge. Zdaj je mogoče prav dobro videti vse njene gube na obrazu. Čelo je kot kakšen razjeden kamen, a ne preveč. Zgornja ustnica visi prek spodnje in človek za mesom, ki je osušelo, pričakuje dva vampirska zoba. Vrat je tenek. In čisto vsa je tenka, pod plaščem pa mirujeta dva krvosesa, dva rdeča cofka. S pogledom premeri vrt. Nič razburljivega ne opazi. Stvari, ki jih vidi sleherni dan, so vsaka na svojem mestu. Vlažne rože dišijo. Tri krvavo rdeče utrga. Da si jih pod nos in bulji predse. Potem odklepa vrata, a jih za sabo ne zaklene. Saj je že jutro. Ko pogleda navzgor, se prestraši. Koliko stopnic. Brada ji stopi naprej in obraz dobi peklenski izraz. Suha starka se prične pomikati navzgor. V eni roki ima palico in tri rože, z drugo pa se oprijemlje držala, da ne pade. Le kako ji uspe, da prestavi nogo z ene stopnice na drugo! Kakšna peklenska muka je potrebna za to. Ko pride do obrata, nekoliko počije, težko diha, brada ji je še vedno naprej. Oči se ji bleščijo.

Dviguje se kot kakšna stara mašina, ki bo zdaj zdaj omagala. Pogleda tri rdeče rože. Še malo, pa bo na vrhu. Še malo, pa bo stopila v kabinet. Še malo in legla bo po dolgem sprehodu. Vidi se, da trpi. Mogoče zelo trpi. Pa saj konec koncev je to umiranje. Čelo je potno. Le od kje ta voda? Iz srca, ki jo duši, ali od kje drugje? Stiska rože in palico. Stiska držalo. Komaj ji je uspelo. Vrata kabineta so odprta. Kaj jih je pustila ona? Obmiruje. Sliši, kako vrata njene sobe tleskajo. Nasmehne se. Trudna je. Ura v kabinetu tiktaka. Z mize vzame vazo, kjer so rože ovenele. Tri rdeče so na mizi. Gre v kuhinjo, kjer v lijak zlije staro vodo. Natoči novo in se smehlja. Vazo odnese nazaj in posadi tri rdeče rože. Smehlja se. Seda na tapeciran stol, nekoliko oguljen. Palčko položi k mizi. Svetloba prihaja skozi kuhinjsko okno. Vrata v njeno sobo tleskajo. Kačja glava palčke kot da zasika. Za koga so tri rdeče rože? Amalija S. gleda na tri rdeče rože v vazi. Pogled je trepetajoč, nekaj motnega in hkrati svetlega je v njem. Ura tiktaka, voda v kuhinji iz pipe kaplja. Starka se dvigne, hoče v svojo sobo. Za seboj zapre durí. Pod oknom zasliši jezdeca. Pridrsa do okna in se skloni. Jezdec se odkrije in se rahlo prikloni. Konj hrza. »Tri ovenele rože imam, za kralja, za kraljico, za tvojega fanta, tvojega mrtvega moža!« Sama sebi zasmrdi. Podgane prihajajo, podgane prihajajo. Konjenik se še enkrat prikloni in odbrzi. Za njim beži nebo in prazna uličica nad njim. Priklenjeni psi zalajajo, pregriznejo zarjo in se slinijo vzdolž prikovanih noči. V njenem grlu je testament za njene pse, spreminjajoče se v volkove, bežeče v gozdove, zadavljene od ranjenih jas. Tam se pasejo, tam... jutro, uličica, ki pada iz ust in zadaj okrvavljeni smrčki rož.

Iz dežele slonov se bomo skupaj s Spominčico vrnili.
Kdor je ne ljubi, naj se kar takoj izgubi!

Maske na stenah se režijo in ko Amalija S., do konca utrujena, zleze pod odejo, začuti prijetno vodo, ki ji gre skozi telo. Glava ji počiva na dveh blazinah, mrtvaško bel obraz, ki ga odpira prišlo in vedno bolj prisotno jutro, jutro, skozi katero hitijo naši in vaši znanci, mimo nas in mimo vas, ne da bi se odkrili, ne da bi se napatili do potokov na deželi, ki gostoljubna pričakuje, ovita v tople glasove živali, ovita z debli, popisanimi in prepisanimi za lahko noč. Rjavkasto odejo ima do vratu, pri nogah je nekoliko zgrbuljena, višje gre pa čisto gladka do vratu. Njeno telo je le nezatna vzpetina, tako nezatna, da se lahko človek resno zamisli in se vpraša: Kaj pa, če je tisto tam spodaj le kakšna prevara? Sedaj ima že zaprte oči, na vekah je milijon gubic in žilic, po katerih se morda nič več ne pretaka kri. Maske na stenah se režijo. Poskuša zaspati, a ne more. Maske na stenah zardijo, ko nanje prhne malo drugačna svetloba, nekoliko usuta, ki kar mineva nad starko. Veter je še vedno, sedaj svetla in nič kaj se ne tišči raznih kotov, marveč se preлива skupaj s svetlobo, v kateri se poigrava zrak, komaj viden, prav nad starko, katere sapa uhaja skozi, skoraj nevidna, tiha, vračajoča se nazaj, in razdalja, ki je, je bližajoča se zarja komaj trpkega otro-

štva. (Veter, nekoliko osamel, kar prihaja, a se le ne more vrniti nazaj. Na poti skozi sanje razpada v odprte, sinje oči neskončnega neba. Nekatere zarje spominjajo na kri. In ko poslednji veter obmiruje, se kri strdi. Grobarji postanejo svatje, ko se nevesto razpolovi, revolucionarji pa pozablajo, da spet lahko teče kri.)

Pesmi

Srečo
Zajc

HAMLET

Hej
in čisto sam
spuščen do peska
in v pesek
kitara je prevara
ne reši
le poglobi
pogovor s prahom
ki govori
strašen kot zavesa z noži
rani vsak korak
skozi zrak tiho in poševno